

LUND
UNIVERSITY

Sociala medier som verktyg för demokrati och mänskliga rättigheter

Max Mildh

Mänskliga rättighetsstudier
Höstterminen 2011

Abstract

Denna uppsats inriktar sig på att undersöka hur pass viktiga sociala medier var under demonstrationerna efter valet i Iran 2009 och under demonstrationerna i den så kallade arabiska våren 2011. Hur stor roll spelade dessa nya verktyg i kampen för demokrati och mänskliga rättigheter. Detta görs med hjälp av den pågående forskningen i ämnet då jag sammanställer den för att sedan dra egna slutsatser av deras argumentering. Jag kommer under uppsatsens gång finna en ganska återhållsam ställning till de sociala medierna och ett motstånd till klassificeringar som Twitter-revolution, men det är ändå inte en negativ bild som framförs utan snarare en som försöker vara mer balanserad.

Innehållsförteckning

Abstract.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Förkortningar.....	4
1 Inledning.....	5
1.1 Syfte och frågeställning.....	5
1.2 Avgränsningar.....	6
1.3 Teori.....	6
1.3.1 Demokrati.....	7
1.3.2 Yttrandefrihet och pressfrihet demokrati.....	8
1.3.3 Grunden till politisk förändring.....	10
1.3.4 Transition och eliter.....	11
1.4 Begreppsdefinition.....	12
1.4.1 Sociala medier.....	12
1.4.2 Twitter/Facebook-revolution.....	13
1.4.3 Totalitär/auktoritär.....	13
1.5 Metod och material.....	14
2 Historia.....	16
2.1 Tunisien.....	16
2.2 Egypten.....	17
2.3 Libyen.....	17
2.4 Iran.....	18
3 Sociala mediers påverkan.....	19
3.1 Sociala mediers diskurs.....	19
3.2 Grundläggande diskussion om sociala mediers inflyttande.....	20
3.3 Förespråkare för sociala mediers inflyttande.....	23
3.4 Skeptiker till sociala mediers inflyttande.....	25
3.5 Möjligheter att blockera tillgången till sociala medier.....	27
3.6 Sammanfattning.....	28
4 Diskussion.....	30
4.1 Teoridiskussion.....	30
4.1.1 Demokrati.....	30
4.1.2 Yttrandefrihet.....	31
4.1.3 Politisk förändring.....	32
4.1.4 Transition.....	32
4.2 Slutdiskussion.....	33
5 Kommentar.....	35
6 Källförteckning:.....	36

Förkortningar

1 Inledning

De sociala medierna som Twitter och bloggar har under de senaste åren ofta framhållits som ett av de viktigaste verktygen till förändring vad det gäller förbättrad demokrati och mänskliga rättigheter i stater där yttrandefriheten är begränsad. Både vad det gäller att organisera sig men också för att göra omvärlden medveten om vad som sker i landet. Men det är under det senaste året som de sociala medierna verkligen har tillskrivits en central roll, detta under den så kallade Arabiska våren och protesterna i Iran, då stora demonstrationer ordnades. Det med stor hjälp av till exempel Twitter och Facebook. Något som i en del av länderna ledde fram till lyckade revolutioner. De sociala medierna har under och efter dessa revolutioner lovordats av bland annat de traditionella medierna och olika ledare i väst. Ett exempel på detta är när Sveriges biståndsminister Gunilla Carlsson i januari skrev en debattartikel i Expressen om behovet att i större utsträckning räkna in den globala utvecklingen av sociala medier som ett verktyg i kampen för demokrati och att Sveriges bistånd skulle spegla det. Detta följdes av ett pressmeddelande där man informerade om att 150 miljoner hade öronmärkts till arbete för demokrati och yttrandefrihet. 50 miljoner av dessa skulle gå till internetrelaterat arbete och utveckling. Ett beslut som fattades när det fanns ytterst lite konkreta fakta eller forskning i frågan¹.

1.1 Syfte och frågeställning

Denna uppsats kommer att gå i på djupet i den litteratur och den pågående teoribildning som finns inom området sociala mediers inflyttande på demokrati- och mänskliga rättighetsarbete.

Den frågeställning jag kommer använda mig av för att söka ett svar på detta kommer vara:

▲ Har sociala medier haft en positiv inverkan på arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter, och i så fall till vilken grad?

Jag kommer medvetet utgå från en frågeställning som inte rymmer några egna teser om sociala mediernas betydelse. Något jag valt för att frågan ska ha så liten påverkan på det faktiska utfallet, mitt mål är inte att bevisa eller motbevisa något utan jag vill undersöka och sammanställa de teorier som idag ryms i min fråga. Frågeställningen ska också göra det enkelt att avgränsa sig, något jag tar upp mer i nästa stycke.

¹. Christensen, Christian, The Communication Review, 14:3, 233-253 s.234

1.2 Avgränsningar

Jag kommer att begränsa mig till att undersöka sociala mediers påverkan i den arabiska våren och Iran före och efter valet 2009. Att jag väljer just den arabiska våren och Iran är för att det är de mest nutida exemplen, men också för att de sociala medierna under dessa uppror, revolutioner och demonstrationer användes flitigt. Också det faktum att användandet av sociala medier fick stor uppmärksamhet vilket har lett till att mycket har skrivits om det fenomenet. Jag har valt denna snäva vinkel för att förenkla skrivandet och läsandet. Jag tror att om jag även studerat exempelvis mänskliga rättighetsaktivister i Kina och deras användning av sociala medier för att få ut sina berättelser om missförhållanden inom landet hade skapat mig en större arbetsbörda då detta är två skilda situationer med skilda påverkningar. Jag har också valt att inte undersöka de demonstrationer som skedde i Moldavien 2009 (se 1.4.2). Både för att hålla en snäv vinkel på uppsatsen men också för att Moldavien inte alls har fått lika stor uppmärksamhet. Det har vare sig skrivits lika mycket i västerländsk media eller i forskningen som det har gjorts om Iran och de länder som ingår i den arabiska våren. Något jag tror skulle bli negativt för kvaliteten på min uppsats.

Jag har när det gäller den arabiska våren valt att inrikta mig på tre länder, dessa är Tunisien, Egypten och Libyen. Iran väljer jag då forskningen där är bred. Men också för att Iran delar draget med de tre andra länderna att revolutionerna blev långvariga. Skillnaden på Iran och de tre andra länderna är att det inte ledde till någon förändring i landet, men protesterna pågick ändå under en längre period. Att begränsa sig till fyra länder tror jag också kommer ge uppsatsen en rakare linje då jag inte kommer blanda argument från ett större antal länder, något jag tror gör den mer läsvänlig. Jag hade kunnat välja andra länder som också har haft långvariga revolutioner men dessa tre länder har också fördelen att det blev mer eller mindre lyckade revolutioner så man kan studera sociala mediers påverkan i hela processen.

1.3 Teori

Denna uppsats kommer i empirin helt och hållet stå på andra författare och forskares axlar, men i detta avsnitt så kommer jag att utveckla de teorier som är centrala i uppsatsen för att ge en förståelse för vilka utgångspunkter jag har haft när jag läst de olika texterna som används.

1.3.1 Demokrati

Den teoretiska definitionen för demokrati kommer jag använda för att kunna dra slutsatser och själv förhålla mig och argumentera utifrån materialet om sociala mediers inflyttande på just demokrati.

När jag skriver och diskuterar demokrati så använder jag mig av Robert A. Dahls teorier om just det begreppet, han skriver om dem i boken *On Democracy*. I boken så slår Dahl fast att demokrati kan förklaras med att:

”... all the members are to be treated (under the constitution) as if they were equally qualified to participate in the process of making decisions about the policies the association will pursue².

Men det är inte så enkelt som det citatet. Han slår fast att det finns många olika sorters demokratier, skillnader som är avgörande för hur en stat styrs. Till exempel så har USA en stark ledare med sin president samtidigt som de har en stark lagstiftande församling, både relativt självständiga från varandra. I sin tur har de flesta europeiska länderna valt parlamentarism där en premiärminister utses av parlamentet. Dessa två exempel ser Dahl som bevis på att det inte finns en sorts demokrati. Dahl menar vidare att det är vilt bortse från den enorma floran av definitioner och idéer för att sortera demokratier. Dahl menar att istället för att försöka avgöra vad som är mer eller mindre demokratiskt så finns det fem standardregler som måste uppfyllas för att målet staten ska anses vara en demokrati:

- ✦ **Effektivt deltagande:** Innan ett politiskt beslut är taget så måste alla medlemmar i samhället haft en effektiv och likvärdig möjlighet att göra sin röst hörd och påverka hur besluten ska se ut.
- ✦ **Lika rösträtt:** När det ska röstas så måste alla ha samma möjligheter att rösta och alla röster måste räknas jämnt.
- ✦ **Upplyst förståelse:** Inom rimlig tid så måste alla ha samma möjligheter att förstå de olika politiska alternativen och dess troliga konsekvenser.
- ✦ **Kontroll över agendan:** Alla medlemmarna i samhället måste ha den ensamma rätten att välja hur och vilka frågor som hamnar på agendan.
- ✦ **Inkludera alla myndiga:** Att alla, eller åtminstone de allra flesta, som är permanent boende i staten ska ha fullständig rätt till de fyra första punkterna.

² Dahl, Robert A. (2000). *On democracy*. s.37

De här fem punkterna är alltså grunden till Dahls demokratiteori vilket också är den jag har utgått ifrån när jag läst de texter jag använder mig av³.

1.3.2 Yttrandefrihet och pressfrihet demokrati

Jag går in i denna uppsats med en hypotes att yttrandefrihet i alla situationer är något gott och att det är något som alltid ska eftersträvas. Alltså att de sociala mediernas utökande av yttrandefrihet ger en positiv inverkan.

En sådan yttrandefrihetsteori är den klassiska ”marketplace of ideas-modellen.” En modell som bland annat John Stuart Mill försvarar i sin klassiska bok *On Liberty*. Modellen utgår från att sanningen, den bästa lösningen eller det bästa perspektivet har störst chans att finnas genom fri debatt, helt utan statlig inblandning. I sitt försvar för denna modell tar Mill upp tre olika situationer:

- ♣ Om en oliktankande åsikt blir nertystad så riskerar man att mista chansen att byta ut ett fel mot ett rätt.
- ♣ Om flera åsikter innehar delar av det bästa beslutet så är det genom fri diskussion som dessa åsikter krockar med varandra och där har den bästa möjligheten att finna de delar som tillsammans utgör det bästa beslutet.
- ♣ Även om den oliktankande åsikten inte är det bästa beslutet att ta utan den nuvarande ordningen är den bästa så kommer den nuvarande om inte ifrågasatt riskera att ses som en fördom vars mening är bortglömd. Vilket gör detta beslut till något verkningslöst för gott.

Mills menar också i relation till den tredje punkten att oliktankande åsikter som inte håller i en debatt riskerar, om de inte får komma upp i just en debatt, att inte försvinna. Istället kommer de frodas underjordiskt och där betraktas sanningar. Mill menar att vinsten är så stor att låta yttrandefrihet råda och förlusten så liten att samhället inte har råd att hindra den. Yttrandefrihet är i första hand inte är en individuell rättighet enligt detta utan mer av ett måste för att finna det kollektivt bästa beslutet⁴.

³. Dahl, Robert A. (2000). *On democracy*. s.35-38

⁴. Baker, C. Edwin. (1989). *Human liberty and freedom of speech*. s.5

En annan modell är den liberala. De håller inte med om marknadsplatsliknelsen utan istället ser de en arena av individuella friheter från statlig inskränkning. Istället för det kollektiva så är yttrandefrihet skyddat på grund av värdet för den individuella människan. Att människan genom det fria talet kan självförverkliga sig, utan att komma emellan någon annans självförverkligande⁵.

En annan teoretisk definition av yttrandefrihet och pressfrihet hämtar jag från Robert A. Dahl och hans teoribildning om varför en demokrati behöver yttrandefrihet. Men som också belyser betydelsen av yttrandefrihet i demokratiarbeten. Dahls åsikter om yttrandefrihetens betydelse för demokratin grundar sig i hans demokratiteori som jag skrev om i förra avsnittet.

Yttrandefriheten är ett måste för att kunna uppfylla den första standardregeln om effektivt deltagande. Hur ska annars medborgarna i ett land kunna påverka politiska beslut om de inte kan göra sig hörda. Samma situation gäller för att medborgarna i ett land ska kunna ta med andra åsikter i deras beräkningar om de inte kan bli upplysta vad de andra i samhället har att säga.

Också upplyst förståelse hos medborgarna är direkt knutet till yttrandefrihet. För att skapa medborgerlig kompetens så krävs det möjligheter att inte bara uttrycka sig utan också genom att lyssna på andra, lära sig och delta i diskussioner. Även möjligheter att ifrågasätta ledare är viktigt. Han fortsätter med att slå fast att en tyst medborgare vore perfekt för en auktoritär stat men en katastrof för en demokrati.

Vidare så följer Dahls åsikter om pressfrihet. Här argumenterar Dahl för att det är en hörnsten i demokratin. Om en stat ska kunna leva upp till grundregeln om upplyst förståelse så måste det finnas en möjlighet för medborgarna att få den information de behöver, detta genom pressfrihet. Samma situation gäller effektivt deltagande och möjligheten att kunna påverka den allmänna agendan, om en fri press inte existerar så går det inte att uppnå⁶.

⁵. Baker, C. Edwin. (1989). Human liberty and freedom of speech. s.6

⁶. Dahl, Robert A. (2000). On democracy. s.96-98

1.3.3 Grunden till politisk förändring

Politisk förändring är så klart en central del i min uppsats då det är just vad demonstrationerna och revolutioneras mål var. Den del jag teoretiskt kommer ta upp här är den som berör demokratiseringsteorier då målet i de fyra länder var just en demokratisering.

En av de vanligaste förekommande teorierna är en av de mest seglivade teorierna inom demokratiseringsteorier, vilket är Lipsets moderniseringsteori som han introducerar i sin artikel *Some Social Recuisites of Democracy* från 1959. Lipsets teori bygger på att demokrati och ekonomisk utveckling har ett samband. Eller för att lägga fram det på ett annat sätt: *Desto mer välmående ett land är, desto större är chansen att införa och upprätthålla en demokrati*⁷. Lipset förklaring till att ekonomisk utveckling och demokrati har ett samband är att moderniseringen förändrade samhället i grunden. Här framhåller Lipset ökad utbildning som en av de största konsekvenserna av ett ökat välstånd. Utbildningen som både har fördelen att den skapar ytterligare ekonomisk tillväxt, men det påverkar också människors förmåga att rationellt ta till sig det demokratiska styrelseskicket. Lipset menar också att det skapade en ökad tolerans hos människor för andra åsikter, något som minskade riskerna för politisk extremism. En ytterligare påverkan som ekonomisk tillväxt har är att medelklassen blir större. Något som enligt Lipset dämpar risken för konflikter då stödet för extrema politiska grupper som riktar sig till missnöjda och utsatta människor kommer minska. Något som skapar en större balans och i sin tur är positivt för ett demokratiskt samhälle. Kort sagt så skapar ekonomisk tillväxt både ett gynnsammare klimat för ekonomisk tillväxt och demokratisk tillväxt⁸.

Lipsets teori har som sagt haft en stor genomslagskraft men det finns ifrågasättanden. Ett av dessa är att Lipsets teori behöver förtydligas. Till exempel att det krävs en viss grad av tillväxt, en miniminivå. Man menar att en demokratisering har störst chans att ske i länder inom en viss grad av ekonomisk tillväxt, en grad man menar är vid en medelpunkt. Om ett land har en liten ekonomisk tillväxt så ökar chansen till demokratisering, men inte i samma grad. För länder som ligger över denna grad av tillväxt så finns det två olika åsikter. En del menar att det kommer stärka den odemokratiska regimen då människorna i landet får en bättre levnadsstandard. Andra menar att ekonomisk tillväxt helt enkelt inte har någon inverkan alls

⁷. Linde, Jonas et al. Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studiers, s.74-75

⁸. Linde, Jonas et al. Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studiers, s.75-76

när ett land har uppnått en viss grad av tillväxt⁹.

En annan teori är den så kallade beroendeskolan. De menar likt Lipset att det finns underliggande strukturer som förklarar möjligheterna till en lyckad demokratisering. Men istället för att anse att denna underliggande struktur är den inhemska ekonomin så är denna teori att det är den internationella ekonomin som är betydelsefull. Som ett exempel så menar de att man kunde förstå frånvaron av demokrati i Sydamerika genom att regimen och de olika eliterna i landet samarbetade för att skapa en ekonomisk lönsam situation för varandra. Detta gjorde att utländska ledare och företag inte hade någon egen vinning att stödja det demokratiska arbetet i landet då de redan hade ett ekonomiskt gynnsamt läge. Alltså så offrades människornas frihet för att säkra ett fortsatt gynnsamt ekonomiskt. Denna teori är inte speciellt använd idag men ger ändå en intressant teoretisk vinkel¹⁰.

1.3.4 *Transition och eliter*

Med tiden så utvecklades teorierna om demokratisering mot att skilja på demokratins uppkomst och dess överlevnad, något som kallas transition. Med transition menas själva övergången till demokrati något som innan hade klumpats ihop med uppkomsten av demokratiseringen. I dessa teorier blev också eliter ett centralt begrepp för demokratisering.

Dankwart A. Rustow skrev artikeln *Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model*. I den var han kritisk till Lipsets teorier om socioekonomisk tillväxt och där la han grunden för teorierna om transition. Han skapade bland annat en modell som bestod av tre faser. Till att börja med så uppkommer en politisk kamp där nya eliter växer fram, de nya eliterna mobiliserar en förtryckt massa, något som leder till en kamp som slutar i en kompromiss mellan de gamla och nya eliterna. Efter detta följer en tillvänjningsfas där de demokratiska reglerna testas¹¹.

Vidare så utvecklas det i litteraturen om transition teorier om fyra typiska övergångar mot demokrati. Denna uppsats berörs inte av de två första men vi nämner dem snabbt följt av de två som uppsatsen berörs mer av.

⁹. Linde, Jonas et al. Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studiers, s.79-80

¹⁰. Linde, Jonas et al. Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studiers, s.80-81

¹¹. Linde, Jonas et al. Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studiers, s.99-101

- ⤴ Den första är att den gamla regimen behåller makten men själva går mot en demokratisering av landet. Detta genom att steg för steg liberalisera landet tills det till slut kan anses vara demokratiskt.
- ⤴ Den andra är när den ickedemokratiska regimen förhandlar med oppositionen. De förhandlar sedan fram kompromisser som leder till demokratisering.
- ⤴ Den tredje är att regimen byts ut genom en revolution startad av radikala krafter inom oppositionen. Denna sort av transition är dock riskfylld då riskerna för ett inbördeskrig ökar.
- ⤴ Den fjärde och sista är att demokratiseringen kommer från utländsk intervention. Alltså att FN, NATO eller ett enskilt land lägger sig i det politiska livet i ett annat land. I detta fall för att skapa ett demokratiskt styre¹².

Eliter anses idag ha en stor roll att spela i demokratiseringsprocesser och de spelar en betydande roll i alla fyra transitions-modeller som jag beskrev. Alltså att det i slutändan är en uppgörelse eller kamp mellan olika eliter i samhället. Man kan också påpeka att teorierna om eliter har ökat övertygelsen att en demokrati kan växa fram i vilka länder som helst. Detta genom att det är de politiska aktörerna eller så kallade eliter som skapar förutsättningarna för en demokrati. Teorin om eliternas inflytande har dock mest betydelse när det gäller förhandlingar mellan regimen och oppositionen¹³.

1.4 Begreppsdefinition

Jag kommer här att gå igenom begreppsdefinitionen, detta för att ge en tydligare inblick i vilka innehåll jag tillskriver olika begrepp som kommer användas flitigt i uppsatsen.

1.4.1 Sociala medier

Begreppet sociala medier kommer inte få en vetenskaplig definition, men det känns ändå viktigt att definiera vad jag syftar på när jag använder det begreppet då det är ett samlingsord. Med sociala medier syftar jag på hemsidor och tjänster på internet där användarna själva står för materialet som publiceras. Att det är öppet för vem som helst bara genom en enkel registrering att börja lägga upp material är också centralt. Sedan är innehållets omfattning eller format inte viktigt, alltså jag gör ingen skillnad på texter som är utförliga och långa

¹². Linde, Jonas et al. Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studiers, s.107-108

¹³. Linde, Jonas et al. Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studiers, s.105, 109

kontra korta texter som inte är mer än någon mening. Jag gör heller ingen skillnad om det är texter, bilder eller filmer som är materialet på hemsidan. Exempel på sociala medier är bloggar, Twitter, Facebook och Youtube.

1.4.2 Twitter/Facebook-revolution

Ordet Twitter- eller Facebook-revolution syftar på det begrepp som den arabiska vårens revolutioner och demonstrationerna i Iran identifierades med. Begreppet användes för första gången då demonstrationer startade i Moldavien efter parlamentsvalet 2009 då västerländsk media förundrades över användandet av sociala medier som hjälpmedel. Moldavien kommer dock inte att vara en utgångspunkt för denna uppsats. Men även i Iran och de länder där den arabiska våren utspelade sig har begreppet Twitter/Facebook-revolution använts av olika parter som velat tydliggöra tyngden och betydelsen av sociala medier i organisationen av demonstrationer och nyhets-spridning. Begreppet ger en fingervisning om att händelserna i de fyra länderna hade att göra med tillgången till det nya verktyget sociala medier.

1.4.3 Totalitär/auktoritär

Jag kommer i texten hålla isär länderna något genom att skilja på begreppen totalitär och auktoritär regim. Något jag gör för att belysa att det finns skillnader i länderna och det förtryck eller restriktioner som utövas.

Totalitär: En stat kan anses vara totalitär då det präglas av en avsaknad av politisk, social, och ekonomisk pluralism. Fredrich och Brzezinskis har lagt fram fem drag som en totalitär regim har och som är sammanflätade med varandra.

- ♣ Staten har en officiell ideologi som genomsyrar hela samhället och medborgarna i landet förväntas ansluta sig till och följa ideologin.
- ♣ Det existerar bara ett parti, detta parti är oftast lett av en person.
- ♣ Det finns en hemlig polis som utövar förföljelse av opposition och ibland även hela folkgrupper.
- ♣ Det råder ingen pressfrihet i landet utan istället så kontrollerar staten all kommunikation och opinionsbildning.
- ♣ Staten har en centralt styrd ekonomi.

Kort sagt så är det alltså en stat där regimen har kontroll över alla aspekter i samhället och

åsikter som skiljer sig inte är tillåtna¹⁴.

Auktoritär: En auktoritär stat skiljer sig från en totalitär stat på flera punkter. Staten präglas visserligen av en ideologi eller ett parti, men inom det ekonomiska och sociala livet så tillåts oftast en större grad av pluralism. Det sker heller ingen massiv mobilisering av medborgarna så att de stödjer den officiella ideologin. Men det är likt den totalitära staten då den största makten i landet finns hos en eller några personer. Politiskt så tillåts det ingen betydande konkurrens men regimen kan vara underställd lagar eller ibland religiösa institutioner. Kort sagt så präglas den auktoritära staten av en mildare grad av kontroll, små meningsskiljaktigheter får existera i samhället. Så länge de inte hotar den sittande regimen allt för mycket.

1.5 Metod och material

Som det kanske redan framgått så kommer denna uppsats att bli en teoriprovande fallstudie. Tanken är alltså att prova teorin att sociala medier har haft en positiv inverkan på arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter mot det materialet jag valt ut. Uppsatsen kommer dock i slutet övergå i att bli teoribyggnad då jag i analysen kommer sammanställa alla de teorier jag tagit upp i texten och själv framföra en kort teori som svar på den fråga jag ställer. Det ska dock klargöras att detta i första hand är en teoriprovande studie och jag har ingen ambition att framföra en färdig teori.

Materialet jag har valt ut kommer enbart bestå av forskares och författares skrivna material. Detta på grund av att det är den enda möjliga vägen att gå för mig. Jag har inte möjligheter till egna intervjuer med människor som kan ha förstahandshistorier som kan besvara min fråga. Vidare så kan jag inte heller luta mig emot statistik då det inte finns tillräckligt med objekt att studera, men i första hand så skulle det bli ett allt för trubbigt verktyg och det skulle omöjligt kunna ge några trovärdiga förklaringar.

Jag kommer alltså enbart stå på andras axlar när det gäller att besvara min fråga. Något som gör det extra viktigt att hela tiden bruka god källkritik. Detta görs bland annat genom att använda sig av artiklar från kända tidskrifter som *Globalization* eller publicerade

¹⁴. Linde, Jonas et al. Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studier, s.112-113

forskningsartiklar från databassystemet *LibHub*.

Uppsatsen upplägg kommer vara att jag först går igenom en kort historiebereskrivning för de tre valda länderna. Detta i synnerhet för att påminna läsare om de händelser som utspelades i länderna, något jag gör för att slippa behandla just beskrivningar om händelseförlopp i genomgångarna av de olika teorier som ska lyftas fram. Efter detta kommer huvuddelen av uppsatsen bestå av teorier om sociala mediars inflytande på den arabiska våren. Detta avslutas sedan med en analys.

2 Historia

Först så kommer jag kort att gå igenom varje land före och under revolutionen. Jag kommer här inte gå in på de politiska spelen som funnits efter det att den tidigare sittande statschefen avsatts. Detta för att inte göra texten allt för lång då efterspelen får anses vara betydligt mer invecklade och snarare något man kunde skriva en egen uppsats om.

2.1 Tunisien

Det var i Tunisien som den arabiska våren fick sin tändande gnista. Det var frukthandlaren Mohamed Bouazizi som efter polistrakasserier tände eld på sig själv. Han kom snabbt att utvecklas till en symbol för de i landet så vidsträckta orättvisor både inom politik och ekonomi. Bland annat så tilläts inte organisationer för mänskliga rättigheter att verka i landet och det enda fackförbundet i landet stödde den sittande regeringen¹⁵.

Zine El Abidine Ben Ali styrde Tunisien under 23 år. Han var till en början med relativt populär på grund av sin liberala syn på politik och ekonomi, dessa två skulle dock ta skilda riktningar. Medan den socioekonomiska politiken förblev relativt populär så var det politiska klimatet mycket dåligt. Bland annat så kontrollerades media hårt och någon yttrandefrihet var därför inte att tala om. Någon opposition fanns inte heller, och landet hade hundratals med politiska fångar.

Början till slutet för Ben Ali kom alltså när frukthandlaren Mohamed Bouazizi satte eld på sig själv i protest. Något som följdes av stora demonstrationer som till största del bestod av unga tunisier som var trötta på den stigande arbetslösheten, korrruptionen och att gapet mellan rika och fattiga ökade. Trots försök att lugna folkmassorna så tvingades snart Ben Ali att fly till grannlandet Saudiarabien¹⁶.

¹⁵. Freedom In The World 2011: Tunisia, freedomhouse.org

¹⁶. Lahlali, El Mustapha, Arab Media and Society Issue 13, s.2

2.2 Egypten

Den tunisiska revolutionen spred sig sedan vidare till Egypten inom bara några veckor då den egyptiska befolkningen på ett liknande sätt demonstrerade. Efter 18 dagar med konfrontationer mellan demonstranter och polis så tog militären makten från Mubarak som tvingades att gå i pension.

Mubarak kom till makten efter att den dåvarande presidenten Anwar Sadat blev utsatt för ett attentat. Likt Ben Ali så skapade han snabbt en ekonomisk uppåtgående trend vilket ledde till en viss popularitet. Dock gynnade hans politik i första hand de rika i landet, vilket ledde till att gapet mellan rika och fattiga ökade kraftigt¹⁷. Det fanns heller ingen yttrandefrihet. De tre största dagstidningarna var statligt ägda och andra tidningar var utsatta för direkt censur. TV kontrollerades också genom påtryckningar från staten, bland annat genom hot att lägga ner diskussionsprogram som framförde negativ kritik mot regeringen eller militären. Även böcker och filmer var utsatta för systematisk censur¹⁸.

Men en ofta våldsam poliskontroll i landet var det som demonstranterna i första hand riktade in sig på när demonstrationerna startade i landet. Mubarak försökte lugna ner demonstranterna och därigenom behålla makten genom en rad uttalanden där han lovade reformer i landet. Något som inte lugnade folkmassorna och till slut ledde till hans framtvungade pension¹⁹.

2.3 Libyen

Likt de två tidigare länderna så styrdes även Libyen med järnhand, kanske till och med den hårdaste. Landets ledare Muammar Gaddafi som hade varit vid makten sedan 1969 gav inte heller han spelrum för någon politisk opposition. Politiska partier var istället förbjudna och politisk aktivitet övervakades noga i landet och oppositionella fängslades.

Medierna var starkt reglerade av staten och ingen självständig press fick verka inom landet. Detta samtidigt som den press som fanns enbart fungerade som ett språkrör för regeringen. Exempel på det förtryck medierna led av i landet var 2009 när fyra reportrar som skrivit om

¹⁷. Lahlali, El Mustapha, Arab Media and Society Issue 13, s.2

¹⁸. Freedom In The World 2011: Egypt, freedomhouse.org

¹⁹. Lahlali, El Mustapha, Arab Media and Society Issue 13, s.2

korruption i landet arresterades. Korruption som är ett mycket stort problem i landet. Staten ägde även det enda bolaget som tillhandahöll internet²⁰.

Det gick dock inte lika lätt för demonstranterna i Libyen att störta Gaddafi som det gjorde för demonstranterna i Tunisien och Egyptien. Istället så utvecklades det till ett fullskaligt inbördeskrig. Något som tvingade FN att ingripa militärt i landet för att få till ett stopp på våldet och avsätta Gaddafi²¹. FN-styrkorna lyckades med tiden stabilisera läget och tillsatte en övergångsregering. Gaddafi hittades senare och sköts kort därefter²².

2.4 Iran

Iran gick 1979 genom en revolution som störtade monarkin i landet. Dock var krafterna för demokrati inte framstående under revolution och efter blev Iran istället en religiös diktatur, något landet är även idag.

När jag studerar användningen av sociala medier i Iran så kommer jag helt och hållet studera för- och efterspelet till valet 2009. Under detta val så förekom de protester för mänskliga rättigheter som slogs ner och internet var censurerat, men de olika presidentkampanjerna ansåg sig få verka relativt fritt. Det förutspåddes att det skulle bli ett jämt val men så blev det inte. Sittande presidenten Ahmadinejad fick 63 procent medan hans största utmanare Mosaic fick bara 33,75 av rösterna, något som ledde till anklagelser om valfusk. Anklagelserna stärktes av uppgifter om att det i en del regioner var högre valdeltagande än röstberättigad befolkning.

Anklagelserna om valfusk ledde till massiva protester i landet och flera oppositionella ledare ifrågasatte att ayatolla Khamenei godkände valresultatet. Protesterna fick ett hårt mottagande och slogs ofta ner av polis och militär men det hindrade inte att fler demonstrationer hölls sporadiskt under hela 2009. Ahmadinejad behöll dock sin valseger och ledande personer i Iran skyllde demonstrationerna på en komplott från väst.

²⁰. Freedom In The World 2011: Libya, freedomhouse.org

²¹. Clas Svahn, FN-stater ingriper militärt mot Libyen, DN.se

²². Ossi Carp, Khaddafi är död, DN.se

3 Sociala mediers påverkan

I detta avsnitt kommer jag gå in på olika teorier och åsikter som har framhållits av olika forskare och författare om sociala mediers påverkan på arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter. Avsnittet avslutas sedan med en sammanfattning.

3.1 Sociala mediers diskurs

Christian Christensen har skrivit artikeln *Discourses of Technology and Liberation: State Aid to Net Activists in an Era of "Twitter Revolutions"*. Han tar sin utgångspunkt från uttalanden som jag går igenom i min inledning av denna uppsats. Alltså när Sveriges biståndsminister Gunilla Carlsson slog fast att sociala medier hade spelat en avgörande roll i den arabiska våren, detta utan att ha någon konkret forskning att luta sig emot.

I början av texten så tar Christensen upp Eran Fishers argument att det i dagens teknologiska diskurs finns en ofta återkommande åsikt om att ny teknik skapar ett nytt samhälle, samtidigt så ses den nya tekniken som inneboende transparent och oproblematis²³. Det här är också något han tycker sig finna i den diskursanalys han genomfört i Sverige efter den arabiska våren. Här är det Carlsson och Sverige utrikesminister Carl Bildt som båda antar att den nya tekniken är inneboende positiv. Alltså att sociala medier är ett verktyg för demokrati, detta som sagt utan forskning att luta sig emot. Christensen anser dock att Carlsson och Bildt vid ett flertal tillfällen uppmärksammat att sociala medier kan användas som ett verktyg för förtryck. Detta framhålls dock som att de sociala medierna har förvrängts och inte används som det är tänkt. Det blir alltså så att sociala medier anses vara neutrala, då de i värsta fall kan förvrängas²⁴.

Vad Christensen också tycker sig finna är ett skifte från långsiktigt tänkande vad det gäller bistånd till teknikutveckling mot en kortsiktigare diskurs. Christensen menar att Sverige alltid har varit en stor förespråkare för information och kommunikation som en viktig beståndsdel i arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter. Det kan därför vid en första analys ses som

23. Christensen, Christian, *The Communication Review*, 14:3, 233-253 s.236

24. Christensen, Christian, *The Communication Review*, 14:3, 233-253 s.248

ett naturligt steg för Sverige att argumentera för att sociala medier är ett viktigt verktyg för demokrati. Dock så argumenterar Christensen för att Sverige snarare har gått ifrån att förespråka långsiktiga projekt, som e-undervisning till förmån för de ”sexigare” sociala medierna. Christensen tycker sig här se drag åt opportunist²⁵.

Vad man alltså kan ta från Christensens text är både argument för att sociala medier liksom annan teknik har ett gott rykte redan från början. Ett rykte som sedan inte ifrågasätts utan istället lever vidare. Något han tycker sig kunna se i Sverige, vilket för med sig att det mycket väl kan vara så i andra länder. Han ser också drag av opportunist, alltså att Carlsson och Bildt väljer den populära och enkla vägen i sin politik. Något man inte heller kan utesluta att det sker i andra länder också.

3.2 Grundläggande diskussion om sociala mediers inflyttande

Barrie Axfords text *Talk About a Revolution: Social Media and the MENA Uprising*. Han börjar med att ta upp det som för många känns som den mest spontana tanken, att de sociala medierna verkar som ett mycket användbart verktyg för människor i länder där statsapparaten har total eller i alla fall en vidsträckt kontroll över medielandskapet. Axford kopplar dessa tankegångar till det som Nancy Fraser uttryckte i artikeln *Rethinking the Public Sphere: contribution to the critique of actually existing democracy* som ”subaltern counter arenas”. Med det menas att marginaliserade grupper i olika länder får plats att ge uttryck för sina åsikter. Något som för med sig en påverkan på den oppositionella diskursen, och genom detta förbättrar den demokratiska situationen i landet. Den här teorin går att applicera på de länder jag har som huvudfokus i denna uppsats, något också Axford skriver i texten. Men Axford påpekar att denna infallsvinkel inte kan ses som så enkel, även om den för många som demonstranter i länder med censur, kan vara en fantastisk möjlighet²⁶.

Här börjar Axford med att ställa sig frågande till om mer alltid är bättre, och med bättre definierar han som när något har en effekt. Han menar här att även om de sociala medierna ökar antalet medverkande på den politiska arenan så kan man argumentera för att det inte skapar eller vinner några revolutioner. Att de sociala medierna skapar en samhörighetskänsla bland människor, men en samhörighet som inte utvecklas till mer än en samlingsplats för

25. Christensen, Christian, *The Communication Review*, 14:3, 233-253 s.250

26 . Axford, Barrie, *Globalizations*, 8:5, 681-686 s.681

gruppterapi²⁷.

Ett annat intressant argument om sociala medier är att det är viktigt att se till bakgrunden, något som självklart inte är det samma för alla länder. Vad Axford menar här är att det i olika länder kan finnas olika historiska bakgrunder som gör de sociala medierna till mer eller mindre användbara vapen i kampen för demokrati och mänskliga rättigheter. Ett exempel är Tunisien som hade investerat mycket på en ökad tillgång till internet i landet, detta som en hörnsten i landets ekonomiska utveckling. Man kan alltså argumentera för att det i Tunisien på grund av dessa politiska beslut var mer främmande för staten att stänga ner internet för att stoppa spridningen av material på olika sociala medier. Det gör alltså sociala medier till ett mer användbart verktyg då de styrande i Tunisien hade svårare att stänga ner internet²⁸. En omvänd situation kan alltså antas ske i ett land som inte har lika stort behov av internet i sin ekonomiska utveckling.

Axords slutsats i texten är att de slutgiltiga förändringarna mot demokrati och mänskliga rättigheter ligger hos militären i länderna. Dock så spelar de sociala medierna sin roll i att hålla detta mål levande. De sociala medierna har också bevisat att de kan fungera som en mycket viktig aktör i demokratiprocesser, något som enligt Axford borde ge rysningar hos auktoritära ledare²⁹.

Habibul Haque Khondker tar även han i sin text *Role of the New Media in the Arab Spring* upp de potentiella möjligheter men också begränsningar som finns hos de sociala medierna genom att han studerar den arabiska våren. Han börjar med att peka ut att det finns en bred flora av åsikter när det gäller sociala mediers inflyttande, det finns de som anser det vara ett nytt verktyg för diktaturers förtryck till de som anser det vara ett nytt verktyg för demokratisk öppenhet. Khondker menar dock att det hos en del författare finns en övertro på sociala medier³⁰.

Khondker börjar med att ta upp de sociala mediers potentiella inflyttande i nyheter. När

²⁷. Axford, Barrie, *Globalizations*, 8:5, 681-686 s.682

²⁸. Axford, Barrie, *Globalizations*, 8:5, 681-686 s.683

²⁹. Axford, Barrie, *Globalizations*, 8:5, 681-686 s.685

³⁰. Khondker, Habibul Haque, *Globalizations*, 8:5, 675-679 s.676

Mohammed Bouazizi tände eld på sig själv i protest så spreds nyheten genom traditionella nyhetsprogram, men också genom just sociala medier. Detta att jämföra med ett snarlikt fall i Monastir, en annan stad i Tunisien, som inte fick i närheten av lika mycket uppmärksamhet. Händelsen fanns inte filmad och bland annat därför skede det inte samma spridning. Alltså var spridningen beroende av sociala medier³¹. Man kan genom att studera dessa två exempel argumentera för att sociala medier spelade en avgörande roll i det som kom att bli startskottet för den arabiska våren.

Khondker fortsätter i texten att räkna upp tillfällen då sociala medier har använts för att organisera demonstrationer eller sprida nyheter, men han är samtidigt tydlig med att sociala medier inte ska ses som en avgörande faktor under den arabiska våren. Istället kan det ses som ett mycket användbart verktyg. Han jämför det med andra utvecklingar som skett, som teorier om att en ökad läskunnighet spelade en betydande roll i den Franska revolutionen. Även där ett verktyg som var mycket användbart, men revolutionen väntade inte på att läskunnigheten skulle sprida sig jämnt över hela landet. Han argumenterar också för att det är viktigt att inte underskatta den roll som till exempel den internationella arabiskspråkiga tv-kanalen Al Jazeera spelade. Khondker tar här upp Manuel Castells och hans argument för att de traditionella och de nya medierna länkades samman och det skapades ett effektivare nyhetsflöde. Men även Castells håller tillbaka när han argumenterar för de sociala mediernas påverkan på revolutionerna, de föddes inte på grund av de sociala medierna utan på grund av fattigdom och socialt utanförskap³².

Babak Rahimi har i texten *The Agonistic Social Media: Cyberspace in the Formation of Dissent and Consolidation of State Power in Postelection Iran* studerat sociala medier genom att studera dem i Iran efter valet. Han tar bland annat i texten upp hur Iran som censurerar de traditionella medierna kan använda de sociala medierna till egen fördel. I Iran så sågs de oppositionella användarna av sociala medier som företrädare för västvärlden³³.

Iran har tidigare stoppat information på internet genom olika lösningar för att antingen stänga ner eller blockera hemsidor som regimen anser olämpliga. Detta ändrades dock från 2006 då

³¹. Khondker, Habibul Haque, *Globalizations*, 8:5, 675-679 s.677

³². Khondker, Habibul Haque, *Globalizations*, 8:5, 675-679 s.678

³³. Rahimi, Babak, *The Communication Review*, 14:3, 158-178 s.171

underrättelsetjänsten i Iran istället riktade in sig på spionera på oppositionen, till exempel togs blockaden mot Facebook bort 2009. Detta utnyttjades sedan genom övervakning av Mousavi-anhängare med hjälp av Facebook.

När sedan demonstrationerna efter valet inleddes så tog regimen i Iran till två åtgärder för att behålla kontrollen i landet. Det första var att filtrera exempelvis Facebook och CNN. Men det andra är mer intressant, regimenen började framställa falska idéer, rykten och uttalanden om oppositionen. Detta för att avlegitimisera oppositionen och skapa förvirring³⁴. Ett sådant exempel var att det skapades falska sidor för Mousavi-anhängare för att lura dem att lämna ut information om sig själva. Det här visar på internets och sociala mediers svårigheter, att även den förtryckande staten kan utnyttja de sociala medierna. Både genom att sprida falsk information men också genom att spåra regimen motståndare³⁵.

Vad det gäller betydelsen av sociala medier i Iran så anser Rahimi att de hade en stor påverkan i Iran innan valet då Mousavi använde dem för att få ut information om möten och för att skapa diskussioner. Efter valet stängdes dock många webbsidor vilket förde med sig att protesterna efter valet inte använde sig i någon större utsträckning av sociala medier. De användes dock fortfarande för att sprida nyheter. I Iran kan man alltså argumentera för att de sociala medierna inte hade de fördelar som ofta argumenteras för, som ett av de viktigaste verktygen för arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter när staten censurerar de traditionella medierna. Man kan också argumentera för att även om de sociala medierna inte spelade en avgörande roll genom att samla demonstranterna kan man hävda för att de spelade en stor roll genom att skapa en samhörighet hos oppositionen där både nyheter och idéer kom fram³⁶.

3.3 Förespråkare för sociala mediers inflyttande

Författarna Dr. Sahar Khamis och Katherine Vaughn har skrivit artikeln *Cyberactivism in the Egyptian Revolution: How Civic Engagement and Citizen Journalism Tilted the Balance*, en text där de undersöker vilken roll sociala medier hade på revolutionen i Egypten.

³⁴. Rahimi, Babak, *The Communication Review*, 14:3, 158-178 s.172

³⁵. Rahimi, Babak, *The Communication Review*, 14:3, 158-178 s.173

³⁶. Rahimi, Babak, *The Communication Review*, 14:3, 158-178 s.168-169

Till att börja med så tar de upp bristen på tydliga ledare och den lösa struktur som de anser genomsyra revolutionen. De anser att istället för den vanligt förekommande toppstyrda revolutionen så var det en bottenstyrd struktur. De styrker också detta påstående genom att citera Charlie Beckett då han säger att det inte var på grund av konventionella oppositionspartier eller karismatiska ledare som revolutionen blev lyckad. Något som han också lyfter fram som en av anledningarna till svårigheterna att kväva revolutionen, att den var så diffust uppbyggd³⁷.

Istället menar författarna att revolutionen i Egypten snarare hade ledare som skapades av en slump, bland annat genom sociala medier. Ett exempel på detta var Wael Ghonim som skötte sidan *We Are All Khaled Said*. Han blev inte känd förrän han blev fängslad under tolv dagar, och även om han själv var tydlig med att ledarskap eller kändisskap inte var något han eftersträvade eller överhuvudtaget ville ha så blev han ändå en symbol. Något som stöds av bland annat Mohamed Mustafa som till exempel anser att även Dr. ElBaradei mer kan ses som en ”gudfader” åt revolutionen då hans roll var mer som en rådgivare åt de unga aktivisterna, samtidigt som han gav dem ett eget spelrum³⁸.

Författarna menar att sociala medier hade en stor del i dessa speciella drag hos den egyptiska revolutionen. De sociala medierna blev ett medel som de kunde organisera sig med hjälp av, trots att det inte fanns någon ensam stark ledare. De menar att sociala medier skapade en internationell krets för det politiska motståndet, något som också var mycket positivt för framväxten och utgången av revolutionen³⁹.

Men Khamis och Vaughn vill ta avstånd från karaktäriseringen Facebook- eller Twitter-revolution. De menar likt många andra att sociala medier var ett verktyg för revolutionen, för Khamis och Vaughn ett väldigt starkt verktyg. Men de menar att det i första hand är folkets val att delta i revolutionen som är det avgörande. Sociala medier var viktiga, men inte helt avgörande. De menar vidare att det är fel att placera revolutioner i olika fack, det är en väldigt komplex mekanism. Sociala medier kan ha en del i denna mekanism men aldrig kan bli

³⁷. Khamis, Sahar & Vaughn, Katherine, Arab Media and Society Issue 13, s.22-23,

³⁸. Khamis, Sahar & Vaughn, Katherine, Arab Media and Society Issue 13, s.23

³⁹. Khamis, Sahar & Vaughn, Katherine, Arab Media and Society Issue 13, s.23-24

helheten⁴⁰.

Men författarna fortsätter ändå att argumentera för sociala mediers betydelse när de spekulerar om framtiden för Egypten. De menar att sociala medier med största sannolikhet kommer att fortsätta ha en roll i arbetet för att demokratin slår rött i landet. Men för att sociala medier verkligen ska ha den betydande rollen så måste teknologin nå flera människor. De hänvisar till Brisson som bland annat föreslår att utveckling av SMS-tjänster kan fungera för människor utan internetuppkoppling. Men de avslutar även här med att påpeka att det viktigaste är det egyptiska folket själva och dess vilja att sätta press på ledarna i landet⁴¹.

3.4 Skeptiker till sociala mediers inflyttande

En av de stora kritikerna till internets påverkan på global politik är Evgeny Morozov. Han inriktar sig i första hand på de problem som kan uppkomma i västvärlden. Han argumenterar för att sociala medier ger människor valet att ta den enkla vägen och stödja till exempel grupper på Facebook istället för att donera pengar eller aktivt engagera sig. Han tar bland annat upp gruppen *Saving the Children in Africa* som ett exempel. Gruppen har 1,2 miljoner medlemmar men har bara, om man jämför med antalet medlemmar, samlar in 6000 dollar. Detta är vad han kallar *slacktivism*.

Även om argumenten i texten riktar in sig på andra situationer än de i Iran och den Arabiska våren så ställer hans argument intressanta frågor. Till exempel kan man fundera över om det finns en risk att även människor i länder med auktoritära regeringar väljer den enkla vägen. Att det helt enkelt är lättare att skriva anonymt om förtrycket på olika sociala medier och att de sedan känner att de gjort sin del.

Dock så tar Morozovs upp ett exempel från arabvärlden där kampanjen Free Monem, ett initiativ från 2007 med målet att få en egyptisk bloggare frisläppt. På sin hemsida hade den en logga med texten "DON'T DONATE; Take action". Något Morozovs anser vara ett mycket bra initiativ, i motsatts mot många andra organisationer som samlar in pengar men har lite

⁴⁰. Khamis, Sahar & Vaughn, Katherine, Arab Media and Society Issue 13, s.25

⁴¹. Khamis, Sahar & Vaughn, Katherine, Arab Media and Society Issue 13, s.27-28

påverkan i verkligheten⁴².

Författarna Bruce Etling, Robert Faris och John Palfrey har skrivit artikeln *Political Change in the Digital Age: The Fragility and Promise of Online Organizing*. De anser att många av de beslutsfattare och forskare som har hyllat de sociala medierna ofta har överskattat dess inverkan på utgången i en kamp för demokrati och mänskliga rättigheter.

Artikeln tar sin utgångspunkt i två enskilda händelser. Den första är dödsmisshandeln av Khaled Said då han vägrade muta poliser, en händelse som spred sig genom sociala medier och ledde till fällande domar mot polismännen. Det andra fallet är från april 2008 då en stor demonstration arrangerades till stor del genom Facebook. Vad som fick protesten att inte få det genomslag den kunnat och fungerat som ett bevis för möjligheterna som de sociala medier skapar var för att organisatörerna snabbt arresterades med hjälp av just sociala medier. Dessa två fall menar författarna ger en bild av både fördelarna och nackdelarna med sociala medier⁴³.

Författarna argumenterar i sin text för att det finns fördelar med sociala medier. Ett exempel de tar upp är efter valet i Iran då nyheter spreds genom Youtube. Men de argumenterar samtidigt för att sociala mediers betydelse överdrivits. Bland annat så pekar de på att Twitter, som av många ansetts vara mycket viktig för organiseringen av protesterna, mest användes av människor i väst. De argumenterar istället för att auktoritära regimer som den i Iran har stora möjligheter att stoppa sociala medier genom att blockera tillgången. De menar till och med att det kan öka kontrollen då det förenklar spårningen av oppositionen genom att de finns öppet på internet. Svaret på problemet skulle kunna vara för de oppositionella ledarna att verka på internet under anonymitet. Men här argumenterar författarna för att det inte blir tillräckligt. De anser då att uppvisningen av enighet och engagemang och även det tydliga ledarskapet försvinner. Det styrker detta genom argumentet att det aldrig har funnits framgångsrika politiska rörelser samordnat av helt anonyma ledare⁴⁴.

En av de få situationer som författarna tycker sig finna att det finns en fördel med de sociala

⁴². Morozov , Evgeny, From slacktivism to activism, neteffect.foreignpolicy.com

⁴³. Etling, Bruce et al. SAIS Review, Summer-Fall 2010, at 37. s.37-38

⁴⁴. Etling, Bruce et al. SAIS Review, Summer-Fall 2010, at 37. s.44-45

medierna är när vad de kallar *smart mobs* snabbt organiserar sig och överraskar regimen. Men även om författarna ser *smart mobs* som ett exempel på samhällsförändrande grupper som kan dra nytta av sociala medier så pekar de även på problem. Ett sådant är att dåligt organiserade *smart mobs* kan vara väldigt lätta att manipulera och att det är lika enkelt för människor som vill utnyttja dessa till ondo att skapa dessa.

Vad författarna argumenterar för genom hela texten är att sociala medier kan ha en påverkan på politiken. Men denna inverkan är i första hand på lägre nivåer, ett exempel de tar upp är när det i Ryssland sparkades ett flertal höga polisofficerare efter att människor bland annat samlat och spridit bevis genom sociala medier. Vad författarna menar är att det genom internet och sociala medier går att förändra, men det är inga fundamentala politiska förändringar som kommer ske. När det gäller mer fundamentala förändringar så som revolutioner så har sociala medier för många brister för att verkligen vara ett av de viktigaste verktygen anser författarna. Internet kommer dock fortsätta ha en viktig roll att sprida information anser författarna⁴⁵.

3.5 Möjligheter att blockera tillgången till sociala medier

Philip N. Howard, Sheetal D. Agarwal och Muzammil M. Hussian har skrivit artikeln *When Do States Disconnect Their Digital Networks? Regime Responses to the Political Uses of Social Media* där de undersöker hur långt det ska gå innan och anledningarna till att stat stänger ner olika nätverk inom landet. Vi kan alltså här få en uppfattning hur resistent de sociala medierna är mot försök att stänga ner åtkomsten till dem, och därigenom ta bort deras inverkan på demokrati och mänskliga rättigheter.

Författarna pekar direkt på att det ofta är i det man kan kalla osäkra tider som stater väljer att stänga ner olika nätverk. Men de argumenterar också för de problem det även skapar för staten och att det ekonomiska trycket inom landet och ett allmänt tryck från omvärlden gör det svårt för länder att stänga ner internet i mer än några dagar. Ett annat problem är också att det skadar statens möjligheter att övervaka de oppositionella krafterna i landet, något som Egypten är ett bra exempel på. När landets nätverk stängdes ner så beslöt sig mängder med människor sig för att ge sig ut på gatorna istället, något som skapade större problem för

⁴⁵. Etling, Bruce et al. SAIS Review, Summer-Fall 2010, at 37. s.45-47

staten⁴⁶.

Fallet med Egypten speglar också ett annat problem för stater som försöker stänga ner åtkomsten till landets nätverk antingen helt eller till en viss del. Nämligen att en del av de protesterande hade förutsett detta och i förväg skapat alternativa kontaktsätt med omvärlden, bland annat genom satellittelefoner. Så även om Mubarak lyckades minska flödet av information som kom ut från Egypten så lyckades han inte hindra informationsflödet helt⁴⁷.

Slutsatserna i artikeln talar för de sociala mediernas fortsatta betydelse trots möjligheterna för stater att stänga ner åtkomsten till dem. För det första så menar man att om staten stänger ner åtkomsten så riskerar man att banden mellan olika organisationer blir starkare, och på grund av att det nästan alltid skapas vägar runt blockeringarna så kan det bli ett bakslag för staten. Man menar också att även om staten lyckas minska eller tysta ner den informationen som hotar dem så kommer alltid den dagen när nätverken måste öppnas igen. Då återupptas informationsflödet, så även om valfusket lyckades så fortsätter kampen även efter detta. I det skedet är sociala medier mycket viktiga i länder där oppositionen har problem att skapa kampanjer i det vanliga samhället⁴⁸.

Som sammanfattning så är valet att stänga ner delar av internet ett val som för med sig risker att skapa andra problem för staten. Om det ändå lyckas, delvis eller fullt ut, så går det inte att stänga ner informationsflödet helt.

3.6 Sammanfattning

Så vilken påverkan har de sociala medierna egentligen haft på de fyra demokratiarbetena jag har undersökt i denna uppsats?

Ett återkommande argument i texterna är att åsikten som till exempel svenska biståndsministern Gunilla Carlsson har gett uttryck för, att sociala medier var ett avgörande verktyg som helt ändrar spelfältet för arbetet inom demokrati och mänskliga rättigheter måste ifrågasättas.

⁴⁶. Howard, Philip N. et al. The Communication Review, 14:3, 216-232 s.220

⁴⁷. Howard, Philip N. et al. The Communication Review, 14:3, 216-232 s.217

⁴⁸. Howard, Philip N. et al. The Communication Review, 14:3, 216-232 s.228-230

Ett argument är att de sociala medierna skapar en sorts rökridå, att det på ytan kan se mycket lovande ut att alla dessa människor möts på internet och därmed ökar yttrandefriheten. Men som Barrie Axford frågar sig på ett träffande sätt om mer alltid är bättre och lyfter fram risken att sociala medier mer spelar en roll som gruppterapi än som samhällsförändrande verktyg. Liknade argument har Evgeny Morozov då han menar att sociala medier riskerar att placera demonstranter framför datorerna istället för ute på gatorna, och att människor ska nöja sig med att göra sin röst hörd på internet.

Axfords slutsats är att de sociala medierna är ett bra verktyg för demokrati och mänskliga rättigheter men att de enbart ska ses som användbara och inte direkt avgörande. Det liknar fler av de andra argumenten som tas upp i min uppsats. Till exempel Habibul Haque Khondker som menar att man inte får glömma bort Al Jazeera och andra traditionella medier eller Dr. Sahar Khamis och Katherine Vaughns argumentering att folkets val alltid kommer vara det avgörande.

Ett annat återkommande argument är den felaktiga synen på sociala medier som något som bara kan användas för demokrati- och mänskliga rättighets-arbeten. Christian Christensen tar upp och ifrågasätter teorin om att nya tekniker är inneboende goda och att detta inte ifrågasätts. I en liknande argumentering så argumenterar Babak Rahimi för att man måste komma ihåg hur regimer också kan använda sig av sociala medier i förtrycket, bland annat genom att sprida falska rykten eller spåra oppositionen. Samma tankar har Bruce Etling, Robert Faris och John Palfrey när de lyfter fram att sociala medier kan öka kontrollen från regimen istället för att lätta på den. I kontrast till detta så argumenterar Philip N. Howard, Sheetal D. Agarwal och Muzammil M. Hussian för att det finns problem också för regimerna att kontrollera sociala medier allt för mycket, så som ekonomiska förluster.

Det finns dock en genomgående åsikt att sociala medier har sina fördelar, de olika författarna skiljer sig i första hand i åsikterna hur och i vilken grad sociala medier har en påverkan. Etling, Faris och Palfrey ser ett möjligt inflytande i första hand på lägre nivåer och för vad de kallar *flash mobs*, Dr. Sahar Khamis och Katherine Vaughns argumenterar för att sociala medier skapade en revolution i Egypten som inte hade några tydliga ledare vilket gjorde den svår att kväva. Alltså att sociala medier kan ha en inflytande även på högre politiska nivåer.

4 Diskussion

I denna del ska jag gå igenom och sammanfatta empirin jag har samlat in och skrivit om. Det är också i detta kapitel jag själv kommer dra slutsatser och ha åsikter om det som lagts fram i empirin.

Så vilka slutsatser kan man finna i denna text och hur ser jag själv på sociala medier? Min känsla när jag gick in i uppsatsen var att sociala medier var viktiga, men att etiketten Twitter- eller Facebook-revolution som ofta användes var överdriven. Dessa etiketter var mer av en medievinling eller ett sätt för politiker att göra till synes medvetna politiska beslut. Men med detta så menar jag inte att jag inte tror att sociala medier är ett användbart verktyg.

4.1 Teoridiskussion

Om vi börjar med att titta på de teoranknytningar jag använde mig av för att studera sociala medier. Jag tar upp några tankar och diskussioner om sociala mediers möjliga påverkan på dessa teorier:

4.1.1 *Demokrati*

Vid en första titt på Dahls demokratidefinition jämte sociala medier så framkommer en känsla att de ökar och förenklar upplyst förståelse, kontroll över agendan och effektivt deltagande. Sociala medier förenklar nyhetspridning och diskussion. Man kan argumentera för att det skapar det i dessa länder, att människor får göra sina röster hörda och delta i det politiska livet. Något de inte haft möjlighet till förut. Men det finns ett antal problem som framträder när man begrundar Christian Christensens diskursanalys där han argumenterar för att nya tekniker är inneboende goda. Man kommer till exempel att tänka på Babak Rahimis argumentering för att regimen kan utnyttja och förvränga genom sociala medier, alltså att sociala medier kan användas från båda sidorna. Dock så vill jag ändå framhålla att sociala medier för med sig något positivt. Det är ett verktyg som från början är jämlikt och det är svårhanterligt för en regim att omvända sociala medier till något ojämlikt, mycket svårare än de traditionella medierna. Vad jag menar är att de sociala medierna har en fördel i att de är existerar i ett friare spelrum än de traditionella medierna. Detta ska dock inte göras utan att förstå problemen som finns eller för den delen ta sociala medier som något inneboende gott

för det kan användas åt precis motsatt riktning.

En annan diskussion jag ska ta upp kort är frågan om effektivt deltagande och upplyst förståelse enligt Dahls sätt att definierar dem kan ta skada om allt för mycket i ett demokratiarbete sker via sociala medier. Långt ifrån alla i till exempel Libyen har tillgång till internet. Risken blir att det skapas en ny elit som har möjligheten att påverka utgången i högre grad än andra. Men även detta får anses vara ett problem som är litet i jämförelse mot att medborgarna i ett land inte kan påverka alls.

4.1.2 Yttrandefrihet

Det här för mig vidare till teorierna om yttrandefrihet och pressfrihet. Jag skriver i inledningen att jag går in i denna uppsats med en hypotes att all yttrandefrihet ska eftersträvas. Denna hypotes har jag under uppsatsen inte sett någon anledning att ifrågasätta och jag ser den istället som stärkt. Om man argumenterar genom Mills marketplace-modell så är sociala medier ett mycket bra verktyg för ett bredare åsikts- och argumentsutbyte. Något som till exempel Rahimi menar var de sociala mediernas roll efter valet i Iran. Med sociala medier finns också en möjlighet att framföra idéer om annars kan tvingas under jorden och där inte bli ifrågasatta. Man kan här argumentera för att sociala medier i ett land utan yttrandefrihet är under jorden. Men argument har fortfarande en större möjlighet att bli testade för debatt när de kommer fram genom sociala medier än om idéen enbart frodas inom en liten grupp med nära vänner.

Likt delen om demokrati är det viktigt att förstå att det finns problem. Bland annat med tillgången och risken för manipulation. Men likt demokrati så förbättrar det ändå möjligheterna och även om det inte på något sätt är perfekt så är positivt. Dock vill jag påpeka att vad jag menar med detta är att sociala medier på sin höjd kan fungera som en temporär ersättare för traditionella medier i extrema lägen eller som en extra kanal i ett land med yttrandefrihet. I ett extremt läge som i en totalitär stat som Libyen så kan det fungera för att komma upp i de grundläggande behoven av yttrandefrihet för att kunna skapa demokrati. De grundläggande behoven som jag tar upp teoretiskt genom Dahl och hans teorier om just yttrandefrihetens existens för en demokrati att uppkomma och sedan leva vidare.

4.1.3 Politisk förändring

I de länder jag studerar så kan man argumentera för Lipsets teori stämmer. Alltså att socioekonomisk tillväxt och i förlängningen också den vidareutveckling som finns där man menar att det måste finnas ett visst ekonomiskt välstånd för att det ska påverka en möjlig politisk förändring. I Egypten, Tunisien och i synnerhet i Iran så finns det ett relativt högt ekonomiskt välstånd, något som har lett till utbildade medborgare. Det var också studenter som i flera av länderna var en av de största grupperna i demonstrationerna och revolutionen. Men även om man kan argumentera för att dessa teorier stämmer väl överens med länderna i uppsatsen så ser jag lite som talar för att sociala medier har en direkt anknytning till detta. Man skulle kunna argumentera för att det relativa ekonomiska välståndet har gett folket tillgång till verktyget sociala medier. Men som i så många andra av de artiklar jag använt mig av så pekar det mot att sociala medier just är ett verktyg som inte tillhört någon central del i den politiska förändringen mot demokrati. Likt Khondkers jämförelse med franska revolutionens fördelar med att läskunnigheten spred sig så finns det inget som tyder på att revolutionerna inte hade kunnat skett utan sociala medier. Detta stärks till exempel av Rahimis åsikt om att sociala medier i synnerhet användes före valet i Iran eller Howard, Agarwal och Hussians påpekande att det var när ledarna i Egypten stängde ner nätverken i landet som folket gav sig ut på gatorna. Slutsatsen är dock inte förvånande, alla författare även de mest positiva till sociala mediernas påverkan har tagit avstånd från att sociala medier skulle ha en så avgörande roll att man inte kunde vara utan det.

4.1.4 Transition

Vad det gäller transition och eliter så ger det samma slutsatser som den om politisk förändring. Sociala medier passar väl in i Rustows faser där nya eliter mobiliserar förtryckta massor. Men det passar även här in som ett verktyg och inte som något avgörande. Återigen kan vi vända oss till exemplet med den franska revolutionen och läskunnigheten, självklart förenklade det men man kan inte sträcka sig längre än så. Man kan också identifiera negativa inslag för transition. Ett tydligt sådant är risken för falsk ryktesspridning som Rahimi påpekar fanns i Iran. Det här grundar sig i sociala mediernas och egentligen hela internets fördel och nackdel, att det inte finns någon kontroll över vad som publiceras och vad som är kommer från en trovärdig källa. Något som är sociala mediernas fördel, att det inte i grunden är kontrollerat. Men det skapar också problem då till exempel förtryckande regimer kan

förvränga sanningen. Så även här kan jag egentligen bara säga samma sak som innan, sociala medier är ett bra verktyg men det är bara ett verktyg. Man måste förstå dess inneboende problem istället för att som Christensen påpekar tro att ny tekniker är automatiskt inneboende goda.

4.2 Slutdiskussion

Så hur ser jag på frågan hur mycket sociala medier påverkat i de länderna jag undersökt. Genomgående för de flesta författare är att de vare sig höjer sociala medier allt för högt, men samtidigt ser fördelar med sociala medier som verktyg. Bruce Etling, Robert Faris och John Palfrey och även Morozov har en genomgående negativ syn på sociala mediernas påverkan. Men de påpekar ändå att sociala medier har haft en viss positiv inverkan när det använts rätt. Morozovs åsikt grundar sig heller inte så mycket på att han ifrågasätter möjligheterna som finns genom sociala medier utan mer att det finns risker att människor blir bekväma.

På andra sidan finns till exempel Dr. Sahar Khamis och Katherine Vaughn som ser tydliga fördelar. Men de framhåller samtidigt att sociala medier är ett verktyg och inte något avgörande, även om de är väldigt positiva till dess inverkan. De andra författarna ser sedan både fördelar och nackdelar. Fördelar som en ökad yttrandefrihet och nackdelarna som ökade möjligheter för regimen att övervaka oppositionen.

Själv tycker jag många av dessa åsikter är väl avvägda. Problemet med etiketter som Twitter-revolution är att det antyder att det centrala i hela revolutionen var Twitter, något som så klart inte är fallet. Detta samtidigt som det är farligt att som Christensen påpekar gå in med inställningen att nya tekniker inte är goda. Istället är det viktigt att se både fördelar och nackdelar. Ökade resurser till internet kan både skapa mer möjligheter för yttrandefrihet men det kan också öka risken att oppositionen blir övervakad. Vad jag menar är att sociala medier har sina fördelar men också nackdelar. Jag tycker fördelarna är stora och ofta överskuggar nackdelarna. Men de finns och det är viktigt att veta om dem, om inte annat för att just utnyttja fördelarna så mycket det går. Därför är en fortsatt forskning väldigt viktig för att användningen av sociala medier för demokratiarbete ska bli bättre. Bland annat för att politiker ska kunna göra satsningar så att det har en positiv påverkan. Gunilla Carlssons satsning på sociala medier behöver inte vara fel, men den blir osäker när den inte bygger på

forskning utan hennes egna åsikter om sociala medier.

En sak som inte tas upp i de olika artiklarna är problemet med att ett potentiellt viktigt verktyg för demokrati och mänskliga rättigheter helt ligger i händerna på mångmiljardföretag som i första hand är lojala mot sina aktieägare. Även om de har anledning att skydda yttrandefriheten då deras tjänster i mångt och mycket bygger på det så går det inte att räkna med att de kommer välja bort ökade intäkter för bibehållen yttrandefrihet. Alltså möjligheterna för de sociala medierna att vara just verktyg i kampen för demokrati och mänskliga rättigheter vilar allt för mycket på kommersiella företags goda vilja att inte censurera och till viss del skada sin image.

Så sociala medier har för mig en fortsatt central roll att spela i demokratiarbete. Men det är som ett verktyg och inget annat.

5 Kommentar

När denna uppsats redan var klar så kom nyheterna om att Twitter har planer på att skapa ett system som ska stärka länders möjligheter att censurera Twitter. Innan har det om man velat blockera ett ord krävts att man blockerar det i hela Twitters system, nu ska det istället anpassas så att varje land kan blockera de ord de ser passande⁴⁹. Om ett sådant system hade funnits under till exempel den arabiska våren så hade möjligheterna att strypa informationsflödet genom Twitter ökat markant för de styrande regimerna. Den korta slutsatsen man kan dra från det är att min diskussion om sociala medier som ett bra verktyg men också ett verktyg som relativt enkelt kan manipuleras stärks.

⁴⁹ Twitters Censorship Plan Rouses Global Furor, cbsnews.com, January 27, 2012

6 Källförteckning:

Christian Christensen (2011): Discourses of Technology and Liberation: State Aid to Net Activists in an Era of “Twitter Revolutions”, *The Communication Review*, 14:3, 233-253

Philip N. Howard, Sheetal D. Agarwal & Muzammil M. Hussain (2011): When Do States Disconnect Their Digital Networks? Regime Responses to the Political Uses of Social Media, *The Communication Review*, 14:3, 216-232

Bruce Etling, Robert Faris and John Palfrey, *Political Change in the Digital Age: The Fragility and Promise of Online Organizing*, SAIS Review, Summer-Fall 2010, at 37.

Evgeny Morozov (2009), *From Slacktivism To Activism*, [Neteffect.foreignpolicy.com](http://neteffect.foreignpolicy.com)
URL: http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2009/09/05/from_slacktivism_to_activism
Uppdaterad: 5 september 2009 Hämtad: 15 december 2011

Sahar Khamis & Katherine Vaughn (2011): Cyberactivism in the Egyptian Revolution: How Civic Engagement and Citizen Journalism Tilted the Balance, *Arab Media and Society* Issue 13. URL: <http://www.arabmediasociety.com/?article=769>

Babak Rahimi (2011): The Agonistic Social Media: Cyberspace in the Formation of Dissent and Consolidation of State Power in Postelection Iran, *The Communication Review*, 14:3, 158-178

Barrie Axford (2011): Talk About a Revolution: Social Media and the MENA Uprisings, *Globalizations*, 8:5, 681-686

Habibul Haque Khondker (2011): Role of the New Media in the Arab Spring, *Globalizations*, 8:5, 675-679

Baker, C. Edwin. (1989). Human liberty and freedom of speech. New York: Oxford University Press

Dahl, Robert A. (2000). On democracy. [New ed.] New Haven: Yale University Press

Linde, Jonas, Ekman, Joakim & Uhlin, Anders (2006). Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studier. Lund: Studentlitteratur

Twitters Censorship Plan Rouses Global Furor, CBSnews.com, URL:

http://www.cbsnews.com/8301-205_162-57367843/twitters-censorship-plan-rouses-global-furor/

Skriven: 27 januari, 2012 Hämtad: 2 mars 2012